

Unik
miljö-
satsning
i Virke:

Här när eko- tänket nya höjder

Med solpaneler på kyrktaket, laddstolpar på parkeringen, betande får bland gravarna och en äppellund för bin vill Virke bli Sveriges första miljöneutrala kyrkogård. Men om kyrkoherden fått som han först ville hade kyrkan sålts eller blivit ruin. Sen kom han på gröna tankar.

Allt började med ett dåligt tak. Mats Andersson-Risberg, kyrkoherde i Kävlinge församling i Skåne, ville helst bli kvitt den gamla kyrkan i Virke. Både byggnaden och befolkningsunderlaget var uttjänt. Kyrkan var förvisso vacker på gamla kyrkors vis, men med 155 år på nacken – den invigdes 1862 – började åren ta ut sin rätt. I upptagningsområdet för den gamla bykyrkan bodde omkring 50 personer.

– Jag ville att kyrkan skulle säljas eller omvandlas till kyrkoruin. Svenska kyrkan får allt färre medlemmar och samtidigt har vi en massa gamla kyrkor som kräver underhåll. Det rimmar inte. Vi måste göra oss av med en del.

Kyrkorådet ställde sig kritiskt till hans förslag. Men så lossnade en platta från kyrkans skiffertak och föll till marken. Plötsligt blev det förenat med livsfara att besöka kyrkan i Virke. Det tvingade fram tankar kring en lösning. För att få lite andrum lät man spänna fast ett nät över de lösa skifferplattorna. Och det var också då det lossnade i Mats Andersson-Risbergs huvud och han började fundera i nya banor.

MILJÖTANKEN FÖDS

– Jag insåg att det enda som kunde göra det ekonomiskt försvarbart att ha kvar kyrkan var att ge den nya funktioner. Och när vi nu ändå var tvungna att göra något åt taket, så slog det mig – tänk om vi kunde ersätta hela taket på kyrkan med solpaneler.

Det var så miljöidéen föddes.

Det var för två år sedan. Först i våras fick man klartecken för en provinstallation. Mats Andersson- ▶

Marken bereds för äppellunden. Ungefär på ytan framför Mats Andersson-Risberg ska Äpplets katedral resa sig mot skyn.

MILJÖSATSNINGEN I VIRKE

Miljösattningen i Virke ingår i ett projekt inom Lunds stift som omfattar fyra "framtidskyrkor". Sattningen innebär att Lunds stift tar en del av kostnaderna, medan församlingen står för resten. Hittills uppgår projekt-kostnaderna för taket till 300–400 000 kr, men vad slutkostnaden hamnar på har man ingen riktig uppfattning om idag. Målet är att kostnaderna ska med i budgeten för 2018.

Inklusive staket och vindskydd så beräknas fåren och äppellunden tillsammans gå på 100-150 000 kronor.

Vad Äppelkatedralen kommer att kosta är inte klart.

– Vi håller på att räkna på det, men det ska inte bli så dyrt, säger Mats Andersson-Risberg.

Risberg är entusiastisk, men förklarar att resan inte varit enkel.

– Att lägga solceller på ett kyrkotak är i princip förbjudet och att få ett tillstånd från länsstyrelsen, som är beslutande antikvarisk myndighet, har varit en långdragen historia. Vi började processen för två år sedan och hade tur som redan från början fick med oss Lunds stift på detta som ett pilotprojekt för framtiden. Stiftsantikvarie Heikki Ranta har varit med och pushat på för vårt projekt hela tiden.

Parallellt satte man igång att leta efter solpaneler som kunde fungera på kyrkans tak.

– Vi sökte bland producenter i hela Europa för att hitta en panel som färgmässigt kunde smälta in bland de omgivande skifferplattorna. Dessutom får panelerna inte blänka, utan måste vara matta.

I Danmark fann de en fabrikant, Dansk Solenergi, som var villig att försöka tillverka paneler enligt önskade specifikationer. Nu är en första provserie snart klar och under hösten ska fem paneler med solceller om vardera 1,5 x 0,3 meter monteras på kyrktaketets södra sida.

– När de kommit på plats ska länsstyrelsen komma hit och göra en inspektion. Jag hoppas att de inte ska vara för stelbenta i sin bedömning utan inse att det här är något bra. Vi har ju en jättebra takyta mot söder som vi skulle kunna täcka helt.

Om försöket slår väl ut blir det eventuellt även paneler även på torntaketets sydsida för att skapa

enhetlighet. På taken som vetter mot norr, där solen inte kommer åt, ska det gamla skiffertaket i stället ersättas med ett nytt.

MILJÖNEUTRALT ÄR MÅLET

Det som började som en lösning på takproblem har efterhand växt till ett ekologiskt helhetstänk som förutom solcellerna också omfattar laddstolpar på parkeringsplatsen och bin och betesdjur på kyrkogården. Planen är att Virke kyrka ska bli Sveriges första miljöneutrala kyrkogård. Efter 25 år som kyrkoherde i Kävlinge församling är det här kanske Mats Andersson-Risbergs sista projekt och det ligger honom varmt om hjärtat.

Betesdjuren ska gå på kyrkogårdens gamla del och beta av gräset.

– Det är ett steg på vägen för att minska användningen av maskiner och bränslen så långt det går. Vi har fått tillstånd för en försöksverksamhet med två får från länsstyrelsen. Men innan vi kan komma igång ska de hit och kontrollera om hålen för stängselstolparna kommer att gå ner i några kulturlager i kyrkogårdsmarken, förklarar Mats Andersson-Risberg.

Stängslet, som beräknas komma på plats under våren 2018, ska rama in hela den gamla delen av kyrkogården just innanför den omgivande buxbomshäcken. I samband med det kommer några ingångar till kyrkogården att sättas igen för att hålla fåren på plats.

FÄRISTEN FÖLL

– Ett slag övervägde vi att sätta en färist i övergången till kyrkogårdens nya del, men vi kom fram till att den skulle bli för svår att gå på, speciellt för dem med klackar på skorna. Så det blir en självstängande grind i stället.

Intill en gammal ekonomibyggnad ska ett vindskydd för djuren sättas upp och de ska också få tillgång till vatten. I övrigt är de tänkta att klara sig själva. Att fåren kommer att gå omkring bland gravarna ser Mats Andersson-Risberg inte som ett problem.

– Betesdjur på kyrkogården är ju inget nytt. Så såg det ju ut i gamla tider – varför skulle det inte fungera i dag, resonerar han.

Den gamla delen av kyrkogården där fåren ska beta frekventeras dessutom sällan. Det är mest vid gudstjänsten en gång i månaden som folk har ärenden dit.

– Här på gamla delen finns kanske fem aktiva gravar. Alla nya gravsättningar – och det är inte många, kanske en vartannat år – görs på den nya delen av kyrkogården.

Siffrorna skvallrar om Virkes beskaftenhet – en liten samling hus och gårdar just där landsvägen

gör en krök över en kulle. Innan Virke uppgick i Kävlinge hade församlingen 60 medlemmar.

HJÄLP FRÅN ALNARP

Plötsligt hörs knatter av maskiner från kyrkogårdens nya del. Där häckar av avenbok tidigare ramade in gravkvarter som aldrig tagits i bruk håller en entreprenadfirma nu på att bereda marken för planteringen av en äppellund.

– Vi har fått hjälp av Alnarp att välja ut 16 gamla äppelsorter som vi ska plantera ett träd var av under hösten, förklarar Mats Andersson-Risberg.

Äppellunden är tänkt att ge nektar åt kyrkogårdens bin under tidig vår.

– Vi har två kupor här och fyra inne i Kävlinge. I stadsmiljö finns det alltid blommor för bina, men här ute kan det bli brist på mat för dem innan rapsfälten blommar.

– En man från biodlarföreningen i Landskrona-Kävlinge har ställt upp kuporna här hos oss. I utbyte får vi varje säsong några lådor med "Himmelsk honung" som vi bland annat delar ut till gästande artister.

ÄPPLETS KATEDRAL

Lunden ska i mitten rymma en öppen plats med ett fågelbad och en bänk omgiven av uppspaljerade pelaräppelträd.

– Platsen ska heta Äpplets katedral och har ritats av Lars Lindblad på Pinecloud. Vi tänker att den ska kunna användas för allt från egen meditation till dop och andra ceremonier.

Projektet har rönt stor uppmärksamhet inom kyrkan. Såväl biskopen i Lund som ärkebiskop Antje Jackelén har aviserat sitt intresse för att närvara vid invigningen längre fram i höst.

Själv knyter också Mats Andersson-Risberg vissa förhoppningar till äppellunden.

– Vem vet, vi kanske kan göra en "Himmelsk cider" också, säger han halvt på skämt och ler.

Laddstolparna på parkeringen är ännu mest en tanke, men står högt på önskelistan. Batteridrift är dock inget som är aktuellt för den bilintresserade kyrkoherden, som själv färdas i en fin gammal Jaguar från 90-talets början eller i en ännu äldre Ford Mustang.

– Att nyttja och ta tillvara gamla fordon är också ett sätt att minska belastningen på miljön, menar han.

TURSAMT TVIVEL

En förutsättning för att Mats Andersson-Risberg har lyckats driva igenom alla sina idéer kring en miljövänlig kyrka är det goda samarbetet med de förtroendevalda.

– Jag har varit här i 25 år så det finns ett grundmurat förtroende mellan oss – vi litar på varandra.

Den dubbla ansvarslinjen har fungerat väl.

– Men, säger han lite eftertänksamt, de var mindre överens med mig tidigare när jag önskade att kyrkan skulle rivas.

Det var kanske tur. Annars hade det förmodligen aldrig blivit några solpaneler på kyrkotaket och inga betande får bland gravarna. Och då hade lilla Virke på den skånska landsbygden aldrig blivit det spjutspetsprojekt för miljöarbetet inom Svenska kyrkan som det är i dag.

TEXT OCH FOTO: JOHAN NILSSON

Mats Andersson-Risberg vid den Gyllenkroksastrakan som han tillsammans med kyrkorådets ordförande under våren symboliskt planterade på den nya delen av Virke kyrkogård när beslutet att anlägga äppellunden hade klubbats.

Spettkakan Anita Börjesson (t v) erbjöd var populär, men vanligtvis finns hemodlad sparris och pumpa på hennes bord. Katarina Börjesson sålde egenodlad honung till Carina Fredin.

Ekogudstjänst med mersmak

Miljötänkandet genomsyrar all verksamhet som bedrivs i Virke. Även den kyrkliga. Gudstjänsten som firas en gång i månaden har alltid ett EKO-tema och ackompanjeras av en specialskriven Virke-psalm. När de sista tonerna klingat ut börjar marknaden. Lokala producenter dukar upp sina bord och erbjuder allt från fårskinn till färska grönsaker.

– Vi skulle egentligen varit ute i dag, men vi tyckte att det blåste så förfärligt så vi bestämde oss för att ha marknaden inne i kyrkan i stället, förklarar Carina Fredin, kyrkogårdsvaktmästare inom församlingen med nyinförskaffad honung och färsk kålrot i en påse på armen.

– Folk är på hugget och tycker det är roligt med miljötänket och marknaden. Förr kom det 6-10 personer till gudstjänsterna här i Virke, nu är det mellan 25 och 50 personer varje gång. Så man kan lugnt säga att det märks att ekotänket gjort skillnad.

Marknaderna i samband med gudstjänsten har pågått ett och ett halvt år och tillkom på initiativ av Mats Andersson-Risberg. Stämningen är hög bland borden framme vid koret och ingen tycks känna att det är opassande med kommers i Guds hus.

LITE JIPPO

– Kyrkan har alltid varit lite jippo, skrattar Birgitta Bäckström som med ålderns rätt pustar ut på en stol, och tillägger att hon med det menar att det är trevligt med liv och rörelse i kyrkan.

Anita Börjesson brukar sälja

sparris om våren och pumpor om hösten. Nu under sommaren erbjuder hon i stället växter. Trädgårdshibiskus, kärleksört och tulpanpelargonerna delar bord med spettkakor, hela och i delar, som hon säljer på uppdrag av en bekant.

– Jag har varit med här sedan starten och brukar sälja något varje gång!

Tidigare jobbade Anita Börjesson som förskollärare, men nu är hon pensionär och kyrkvärd i Virke.

– Det finns de som tycker att det inte passar att ha en marknad så här, men på det här sättet har det blivit mycket mer folk i kyrkan. I stället för att bara gå ut genom porten och försvinna iväg efter gudstjänsten stannar folk kvar och pratat med varandra. Marknaden har blivit en samlingspunkt.

TEXT OCH FOTO: JOHAN NILSSON